

Реформування початкової освіти, створення Нової української школи не може не торкнутися дошкілля. Яким буде новий дитячий садок? Які педагогічні принципи там пануватимуть? І насамперед, які цінності ляжуть в основу взаємодії у тріаді “діти – педагоги – батьки”?

Розмірковуючи над цими запитаннями, доречно звернутися до досвіду інших країн. Осмислити ціннісні орієнтири німецьких колег українським педагогам дав змогу міжнародний проект “Відображення: цінності німецької та української дошкільної освіти у взаємному порівнянні”, інформаційним партнером якого став журнал “Дошкільне виховання” (детальніше на с. 16). Про результати читайте у цьому випуску.

Відкривають номер роздуми європейських колег — ініціаторів та організаторів проекту.

Свобода без уседозволеності

*Алла ВАЙСБАНД,
ініціатор та ідейний керівник проекту,
голова правління Німецько-українсько-білоруського
товариства “Європа без кордонів”, м. Віттен, Німеччина*

**Роздуми про сенс міжнародного проекту
“Відображення: цінності німецької та української
дошкільної освіти у взаємному порівнянні”**

Ініціюючи цей проект, я думала не так про дошкільну освіту, як про цінності. Про те, що ціннісний конфлікт є найважчою формою конфлікту. Що саме ним скористалася Росія, аби розпалити війну проти України. І що не останню роль відіграв примітивізований образ “Європи”, який старанно нав’язується нам східним сусідом: образ бездушного і бездуховного світу, де панують великі монополії, поступово вимирають традиційні інститути, а місце цінностей та ідеалів займають економічні інтереси.

Відповідно, я мріяла про проект, який дасть українцям можливість отримати інше, диференційоване і зважене, уявлення про нинішні європейські реалії, дізнатися про Європу в самій Європі, а також транслювати це уявлення на своє близьке й далеке оточення.

Міністерство закордонних справ Німеччини запропонувало для здійснення цієї мрії ідеальну можливість, оскільки однією з цілей його грантової програми була підтримка дискусій про цінності у країнах Східного партнерства. Предметом для обговорення ми обрали цінності в освіті. І насамперед зупинилися на дошкільні.

Завдяки цьому проекту група українських педагогів змогла ознайомитися з цінностями німецької дошкільної освіти безпосередньо в дитсадках Німеччини. Насамперед проект мав розпочати розмову про цінності, але його кінцева мета — допомагати у реформуванні дошкільної освіти в Україні.

МІЖ АВТОРИТАРИЗМОМ І ВСЕДОЗВОЛЕНІСТЮ

“Сподобалося, що діти в садочках можуть робити те, що хочуть”. Перше враження учасників нашого проекту було абсолютно природним (відразу впав у вічі контраст), але водночас досить одностороннім.

Був час, коли малята в німецьких дитсадках справді могли робити “що хочуть”: гуляти по столах, виходити надвір у легкому одязі й навіть не закручувати кранів. Так суспільство і педагогіка відповіли на традиції виховання, які Німеччина успадкувала від тоталітарного минулого. Та в історії німецької освіти ця відповідь стала лише епізодом. Методом спроб і помилок воно зуміло знайти різні варіанти середнього шляху, який уникає крайнощів уседозволеності й авторитаризму.

КЛЮЧОВІ ЗАВДАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

Перше, найзагальніше уявлення про сучасну німецьку освіту можна отримати з книжки “Основні принципи освіти дітей від 0 до 10 років у дошкільних закладах та початковій школі Північного Рейну-Вестфалії”. Вона була видана в 2016 році Міністерством у справах сім’ї, дітей, молоді, культури і спорту та Міністерством у справах школи і підвищення кваліфікації землі Північний Рейн-Вестфалія. Книжка містить три основні розділи: виклад цілей і основ освіти, опис її принципів та їх реалізації в конкретних програмах. Це своєрідні методичні рекомендації, затверджені на державному рівні.

Перша мета освіти, визначена у виданні, — індивідуальним, цілісним і орієнтованим на ресурс дитини способом **стимулювати і підтримувати розвиток її особистості**.

Друга — **виховувати громадянина**, члена демократичного суспільства, активно залученого в суспільні процеси. З огляду на це важливо змалку інформувати дітей про їхні права і створювати ситуації для ознайомлення з ними, давати можливість брати участь у прийнятті рішень. Вихованці дитсадків мають відчувати увагу і повагу в ставленні до себе, своєї інакшості (зокрема й у контексті інклюзії) з боку дорослих. Разом з тим говориться і про необхідність створювати можливості для переживання дітьми цінностей, необхідних для сталого розвитку суспільства і для спільного життя в розмаїтому світі. Йдеться про *гідність людини, толерантність, рівність шансів, солідарність*.

Третя наскрізна мета освіти — **зміцнення здоров’я дитини і профілактика конфліктів**. Основними інструментами її досягнення названі не тільки харчування, рух, гігієна, відпочинок, а й зростання соціальної та емоційної компетентності малюка, його персональної відповідальності, здатності до розв’язання конфліктів і комунікації, а також зміцнення його соціальних зв’язків.

Яким чином ці цілі реалізуються в освітній практиці сьогоденної Німеччини? Спробую відповісти на це запитання за допомогою кількох прикладів.

СВОБОДА ВЛАСНОГО ВИБОРУ Й ПОВАГА ДО ВИБОРУ ІНШИХ

Католицький дитячий садок (а точніше — сімейний центр) св. Франциска Ассизького працює в районі Дортмунда, де мешкає багато мусульман. Можливо, саме тому в основі виховання тут лежать християнські цінності, які можна назвати загальнолюдськими: *толерантність, любов до ближнього, відповідальність*.

Важливу роль у формуванні цих цінностей відіграє обов’язковий для Німеччини принцип вікової гетерогенності, згідно з яким **усі групи різновікові**. Як правило, об’єднують дітей віком від кількох місяців до трьох років і від чотирьох до шести років. Сусідство старших допомагає молодшим розвивати різні вміння та навички. Спілкування з малюками сприяє розвитку в старших емпатії та готовності допомогти.

У першій половині дня кожна дитина отримує можливість **реалізувати свою свободу**, вибираючи між різними видами занять: фізкультура, творчість, майстрування, гра тощо. Втім ця

Стенд для вибору дітьми осередку діяльності. Католицький дитсадок св. Франциска Ассизького, м. Дортмунд.

(Це та інші фото з німецьких дитсадків зроблені в ході проекту. Фотографувати дітей без дозволу батьків у Німеччині заборонено)